

Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının KOBİ'ler İle SPK'ya Tabi İşletmelerin Finansal Tabloları Üzerindeki Etkisi

Rafet AKTAŞ*

Özet: Yüksek enflasyonun bulunduğu ekonomilerde, tarihi maliyet esasına dayalı muhasebe sistemlerinden elde edilen finansal tablolardaki bilgiler, işletmelerin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını doğru ve gerçeğe uygun bir şekilde yansıtmaktan uzaklaşmaktadır. İşletmelerin faaliyet sonuçlarının doğru bir biçimde sunulabilmesi; fiyat değişimlerinin işletme sonuçları üzerindeki olumsuz etkisinin giderilmesi ve finansal tabloların, fiyat hareketlerine göre yeniden düzenlenmesi ile mümkün olmaktadır. Çalışmada; enflasyonun muhasebesi uygulamasının, 2003-2004 yılına ait finansal tabloları üzerindeki etkisi araştırılmış olup, çalışmanın kapsamını Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Seri XI, No:20 düzenlemelerine göre düzeltme işlemi gerçekleştiren borsaya kote işletmeler ile 5024 sayılı kanun gereği enflasyon düzeltilmesi yapan KOBİ'ler oluşturmaktadır. Bu çalışma ile yapılan düzeltme işlemlerinin işletmelerin 2003-2004 yılı finansal tabloları üzerindeki etkisinin incelenmesi ve bunun sonucunda genel anlamda bir portrenin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Enflasyon, Finansal Tablolar, Enflasyon Muhasebesi

Effects Of Inflation Accounting On Financial Reports Of Small And Medium Size Enterprises And Firms Ruled By Capital Markets Board

Abstract : In Economies of hyperinflation, information presented in financial reports that are based on historical cost accounting is far from providing the true and reliable information about the financial and operational results of firms. In order to provide a realistic perspective on firms' operational outcomes, several necessary adjustments should be applied as eliminating the negative impacts of price changes on firms and arranging financial reports in accordance with the price movements. In this study, the effects of inflation accounting practice on financial reports of firms during the period of 2003-

2004 are investigated. For the purpose, the empirical analysis is conducted on two groups of firms. One includes the firms that are quoted on Istanbul Stock Exchange that are also required to adjust their reports in accordance with the rule XI-20 of the Capital Markets Board (CMB). The other captures the Small and Medium Size Enterprises (SMEs) that prepare inflation-adjusted reports as required by the law 5024. The main purpose of the study constitutes examining the effects of inflation adjustments made in 2003-2004 financial reports and, in this regard, establishing a portrait in general sense.

Key Words: Accounting, Inflation, Financial Statements, Inflation Accounting

GİRİŞ

Enflasyon dönemlerinde finansal tablolardan elde edilen finansal bilgiler güvenilir olmadığı gibi karşılaştırılabilirlik özelliğini de kaybeder. Bu durumda finansal bilgi kullanıcılarının alacakları çeşitli kararlarda bu bilgileri kullanmaları yanılmalarına yol açar. Ülkemizde enflasyonun olumsuz etkisini gidermek amacıyla Sermaye Piyasası Kuruluna tabi işletmelerin finansal tablolarının enflasyona göre düzeltme işlemleri Seri XI, No:20-25 düzenlemelerine göre, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) finansal tablolarının enflasyona göre düzeltme işlemleri ise Maliye Bakanlığı'nın yayınladığı 5024 sayılı kanunda yer alan düzenlemelere göre gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada; "Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi" amaçlanmıştır. Bu kapsamda, çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Seri:XI No:20 sayılı tebliği hükümlerine göre düzeltme işlemlerini gerçekleştiren 146 adet işletme ile, 5024 sayılı kanun gereğince düzeltme işlemi yapan 169 adet işletmeye ait finansal tablolar incelenmiştir.

TÜRKİYE'DE ENFLASYON MUHASEBESİ UYGULAMASINA İLİŞKİN KISA TARİHÇE

Türkiye'de enflasyon muhasebesine ilişkin çalışmalar, "Yeniden Değerleme" adı altında başlamıştır. İkinci Dünya savaşından sonra ülkede şiddetli bir enflasyon yaşanmış ve fiyatlar 1953 yılından sonra artmaya başlamıştır. 1960'lı yıllarda kurulan reform komisyonlarında yayınlanan raporlar arasında "Yeniden Değerleme Vergi ve Reform Komisyonu Raporu, 1963 H.U.K. Etüdları No: 242" Enflasyon Muhasebesi ile ilgili ilk raporlardandır (Uman: 2002, 165).

* Yrd.Doç.Dr.,Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Öğretim Üyesi

Ülkemizde vergi yasalarında, yeniden değerlendirme uygulamasının yanı sıra bir çok vergiden istisna ve muafiyet uygulaması veya karın vergilendirilmesinin izleyen yıllara aktarılmasını sağlayan çeşitli düzenlemeler yapılmış ve gerek dönem karından ödenecek verginin, gerekse ortaklara dağıtılacak kar paylarının işletmede tutulması kısmen sağlanmıştır. Enflasyonun etkisinin gidermede çok sınırlı kısmi etki yapabilen bu düzenlemelere aşağıdaki örnekler verilebilir (Akdoğan, 2004,279.) ;

- Duran varlık yenileme fonu,
- Azalan bakiyeler yöntemine göre amortisman ayırma,
- Gayrimenkul ve iştirak hisseleri satışından doğan kârın sermayeye eklenmesinde vergi istisnası,
- Maliyet Artış Fonu (gayrimenkul, iştirak hissesi ve sabit kıymet satışlarında maliyetin yeniden değerlendirme katsayısı ile düzeltilmesi),
- Stokların düzeltilmesinde LİFO yönteminin uygulanması,
- Yatırım indiriminde yeniden değerlendirme vb...

Ancak bütün bu düzenlemeler; kısmi nitelikte kalmış, enflasyonun finansal tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini giderememiş, finansal tabloların karşılaştırılabilir ve güvenilir bilgi üretmesine imkan sağlamamış, enflasyonun dönem kârı üzerinde yarattığı satın alma gücü kazanç ve kaybını hesaplayamamıştır.

Türkiye'deki yüksek enflasyon koşulları sonucunda finansal tabloların düzeltilmesi ile ilgili olarak çeşitli kurul ve kurumlar enflasyon muhasebesi tebliğleri yayınlamıştır. Maliye Bakanlığı da bu doğrultuda; Vergi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununda değişiklikler yapılması hakkında kanun tasarısını meclise sevk etmiş ve 17.12.2003 tarihinde tasarı kabul edilerek 5024 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Böylelikle yüksek enflasyon dönemlerinde finansal tabloların fiyat değişmelerine göre düzeltilmesi konusu yasal mevzuatımıza girmiştir.

Türkiye'de çeşitli kurumlar (SPK, BDDK, MB) yasaların kendilerine verdiği yetkiyi kullanarak muhasebe uygulamalarını yayınladıkları tebliğle, yönetmeliklerle yönlendirmiştir. Her kurum kendi yetki alanına giren kurumları yönlendirmek amacı ile tebliğler yayınlamış bu da Türkiye'deki uygulamalarda karmaşaya ve çok başlılığa neden olmuştur. Bu karmaşaya son vermek için yasal olarak Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) kurulmuştur. TMSK net olarak Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını Türkiye Muhasebe

(Finansal Raporlama) Standartları olarak resmi gazetelerde çeşitli tarihlerde yayınlamış ve Türkiye muhasebe uygulamalarına yön verecek Türkiye Muhasebe Standartları Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile tam uyumlu hale gelmiştir.

Bu kapsamda, TMS 29 “Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama” standardı da 31/12/2005 tarih 26040 sayılı resmi gazetede “Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlamaya ilişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 29) hakkında tebliğ” olarak yayınlanmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Yurt dışında enflasyon muhasebesinin 1970 ve 1980’li yıllarda çok az ülkede çok kısa süreli uygulanması nedeniyle araştırma sayısı azdır. Bu yıllarda ampirik çalışmaların bu alanda kullanılması da oldukça sınırlı olmuştur. Yurt dışındaki çalışmalarda ancak, enflasyon muhasebesinin teknik yapısı ile ilgili olmuştur. Bu eserlerde de ulaşılan sonuç, enflasyonun en büyük etkisinin finansal tabloları anlamsız hale getirdiği yönündedir (Karapınar ve Zaif, 2005).

Ülkemizde enflasyon muhasebesine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar da genellikle teorik kapsamdadır. Enflasyon muhasebesi uygulama sonuçlarının sunulmasına ilişkin olarak, 1999 yılında yapılan bir araştırmada; enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerine karşı Türk Vergi Sisteminde yer alan düzenlemeler ve vergi yasaları dışındaki uygulamaların etkinliği belirlenmeye çalışılmıştır. İstanbul Sanayi Odası tarafından 500 sanayi işletmesinden 54 adet işletme üzerinden anket yöntemi ile veriler elde edilmiştir (Hacırüstemoğlu vd. 1999: 13). Araştırma sonuçlarına göre, incelenen işletmeler vergi yasaları dışında yer alan enflasyon muhasebesi uygulamaları konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları, bilgi sahibi olanların ise yeterli seviyede uygulamadıkları belirlenmiştir (Hacırüstemoğlu vd. 1999: 107).

2005 yılında enflasyon muhasebesi uygulamasına ilişkin yapılan bir başka çalışmada, bankalar, finansal kuruluşlar, yatırım kuruluşları ve holdinglerin dışında İMKB’de işlem gören 73 firmada sektör ayırımına gidilmeden, oran analizi yöntemi kullanılarak yapılan finansal tablolar analizi sonuçlarına, enflasyonun etkisini araştırılmıştır. Araştırma sonucunda (Karapınar ve Zaif, 2005,);

- Likidite oranları üzerinde enflasyon muhasebesi uygulamasının bir etkisinin bulunmadığı,
- Varlık ve kaynakların farklı düzeltme katsayıları ile düzeltilmesi sonucunda

finansal yapı oranları üzerinde enflasyon etkisinin bulunduğu,

- Karlılık (zararlılık) oranlarında tarihi değerlere göre ciddi olmayan azalış gösterdiği,
- Faaliyet durumu analizlerinde ciddi bir değişim gözlenmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

ENFLASYONUN FİNANSAL TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Yukarıda belirtilen çalışmalara ilave olarak, enflasyon düzeltme işlemlerinin hem Maliye Bakanlığı'nın 5024 sayılı kanunu çerçevesinde gerçekleştiren KOBİ'lerin ve hem de İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) işlem gören ve SPK Seri:XI No:20 tebliği çerçevesinde düzeltme işlemlerini gerçekleştiren işletmelerin ele alındığı geniş kapsamlı bir çalışma amaçlanmıştır.

KOBİ'ler açısından 2003 ve 2004 yıllarına ilişkin enflasyon düzeltmesi öncesi ve sonrası finansal tablolara ilişkin veriler anket yöntemi ile elde edilmiştir. İMKB'de işlem gören işletmeler ile ilgili olarak ise; 2003 yılından önce borsaya kote olan işletmelerin 2003 yılına ait Seri XI, No:1 düzenlemelerine göre tarihi maliyetli ve yine 2003 yılına ait Seri XI, No:20 düzenlemelerine enflasyona göre düzeltilmiş finansal tabloları mevcuttur. Bu durumda, her iki düzenlemeye göre oluşturulmuş 2003 yılı finansal tablolarına ilişkin olarak enflasyon düzeltmesi öncesi ve enflasyon düzeltmesi sonrası 2003 yılı finansal tablolarının birbirinden nasıl farklılaştığını görebilmeye olanak sağlamaktadır.

KOBİ'lerin Finansal Tabloları Üzerindeki Etkisi

KOBİ'lerin finansal tablolarının enflasyon düzeltmesinden etkilenme durumunu belirlemek için anket yolu ile 169 adet şirketten veriler elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan anket soruları; a) işletmelere ilişkin genel bilgiler, b) bilanço kalemlerine ilişkin veriler, c) gelir tablosu kalemlerine ilişkin veriler şeklinde üç ana kısımdan oluşmaktadır.

Bilimsel çalışmalarda anket yolu ile veri toplama konusunda dünyada da varolan geri dönüş oranının düşüklüğü, ülkemizde daha büyük sorun teşkil etmektedir ve bu durum direkt olarak bu çalışmada da gözlemlenmiştir. Çalışmada anketlerin geri gönderilmesi konusundaki zorluğun aşılması amacı ile anketler posta yolu ile toplanmakla birlikte, internet ortamı üzerinden 3 sitede yayımlanarak online olarak doldurulması ve eş zamanlı olarak sonuçların alınması imkanı oluşturulmuştur. Toplam 18 şehirden 169 adet elde edilen anketler Microsoft Access tabanında yapılan bir program ile sorgulamaya tabi tutulmuş ve analiz edilmiştir.

Genel Bilgiler

Yapılan anket ile bu başlık altında işletmelerin faaliyette buldukları sektör, stokların düzeltilmesinde kullanılan yöntem hakkında bilgiler alınmıştır. Ayrıca finansal tabloların enflasyon düzeltmesinde, paket program kullanıma düzeyi ve uygulamanın vergi matrahı üzerindeki etkisine ilişkin tespitler yapılmıştır. Anketlerin İMKB'deki sektör isimlerine göre dağılımına bakıldığında aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır.

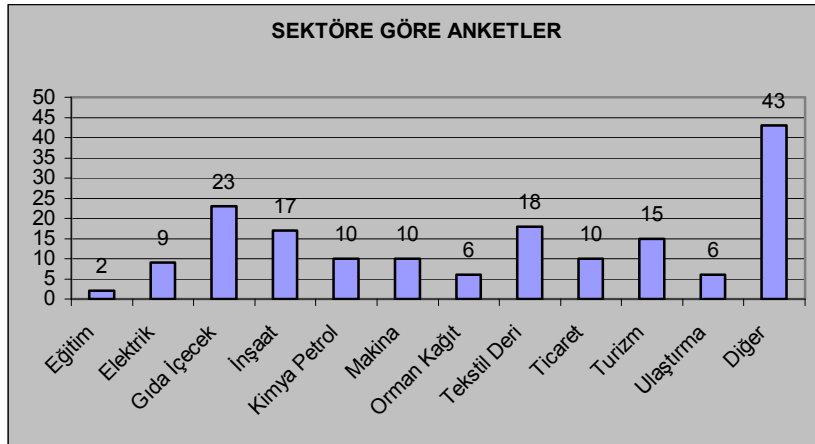
Sektör	İncelenen İşletme Sayısı
S1- Dokuma Giyim Eşyası ve Deri	18
S2- Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	-
S3- Metal Eşya, Makine ve Gereç Yapımı	10
S4- Kimya, Petrol, Kauçuk ve Plastik Ürünler	10
S5- Gıda İçki ve Tütün	23
S6- Metal Ana Sanayi	-
S7- Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri, Basım ve Yayın	2
S8- Perakende Ticaret	10
S9- Lokanta ve Oteller	15
S10- Ulaştırma	6
S11- Diğer İmalat Sanayi	-
S12- Orman Ürünleri ve Mobilya	4
S13- Bilişim	-
S14- Madencilik	-
S15- İnşaat ve Bayındırlık	17
S16- Toptan Ticaret	-
S17- Savunma	-

S18- Elektrik Gaz Su	9
S19- Tıbbi ve Diğer Sağlık Hizmetleri	-
S20- Holdingler	-
S21- Eğitim	2
S22- Diğer	43
TOPLAM	169

Tablo 1: KOBİ'lere İlişkin Anketlerin Sektörel Dağılımı

Toplam 13 sektörden elde edilen anketlere bakıldığında ilk sırayı %13,6'lık oranla gıda içecek sektörünün, son sırayı ise %1,2'lik oranla eğitim sektörünün aldığı görülmektedir. Ankette, grupları

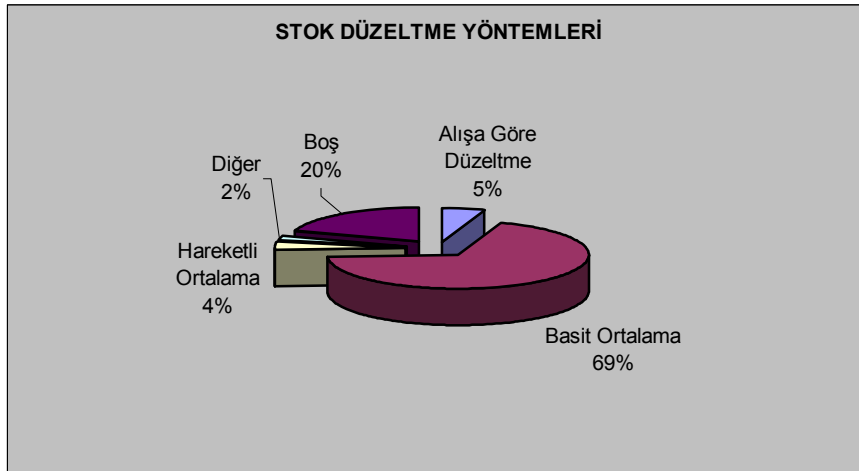
oluşturan 11 sektör dışında yer alan sektörler diğer başlığı altında gruplandırılmış olup, bu grup %25,4'lük paya sahiptir.

Şekil 1: Sektörler Bazında Anket Dağılımı

Anket sonuçlarına göre stokların düzeltilmesinde kullanılan yöntem %69'luk oranla Basit Ortalama Yöntemi olarak tespit edilmiştir. Basit ortalama yönteminin uygulama kolaylığı nedeni ile temel yöntem olarak benimsendiği görülmektedir. Bu

yöntemi %5'lik oranla Alışa Göre Düzeltme ve %4'lük oranla Hareketli Ortalama Yöntemi takip etmiştir. Bu soruya 34 Adet işletme, % 20'lik oranla cevap vermemiştir.

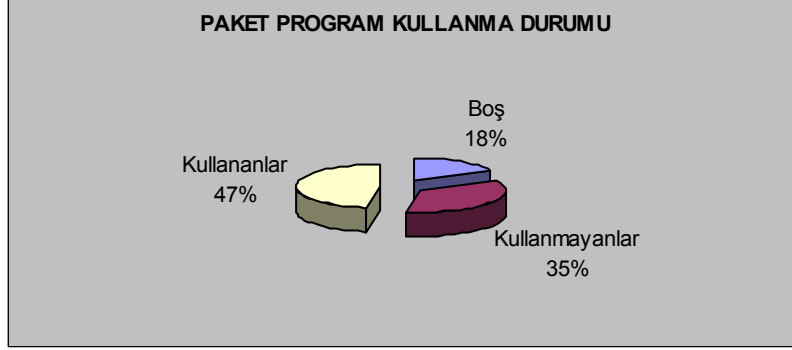

Şekil 2: Stok Düzeltme Yöntemleri

Enflasyon düzeltme işleminin vergi matrahına olan etkisini ölçmek amacıyla ankette yöneltilen soruya, ankete katılan işletmelerin %42 oranındaki kısmı cevap vermiş, %58 oranındaki işletme ise bu soruya cevap vermemiştir. Toplamda bu soruya cevap veren işletmelerin (111 adet) 60 adedi (%54'ü) bu uygulamanın vergi matrahını artırdığını ifade etmiştir. 51 adet işletme ise (%46) vergi matrahında azalma meydana geldiğini ifade etmiştir. Genel anlamda bu uygulamanın vergi matrahına ilişkin olarak doğrudan artış yada azalışa neden olduğunu

söylemek mümkün değildir. Ancak çalışmamıza ilişkin olarak ankete katılan işletmelerden, uygulamanın vergi matrahını artırdığını belirtenlerin sayısının fazla olduğu gözlenmektedir.

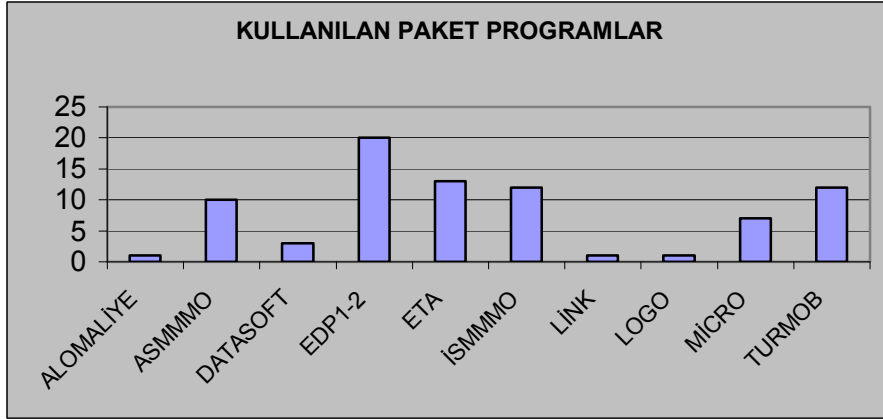
Finansal tabloların enflasyona göre düzeltilmesinde bilgisayar paket programı kullanılmasına ilişkin olarak; ankete katılan işletmelerin %18'i bu soruyu boş bırakmış olup, %35'i herhangi bir paket program kullanmadığını, %47'si ise paket program kullandıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 3 : Paket Program Kullanma Durumu

Kullanılan paket programlar arasında ilk sıralarda; EDP 1-2 (%11,8), ETA (%7,6), TURMOB Programı

(%7,1) İSMMO Programı (%7,1), ASMMO Programı (%5,9) yer almaktadır.

Şekil 4 : Kullanılan Paket Programlar

Enflasyonun Bilanço Kalemleri Üzerindeki Etkisi

5024 sayılı kanunda yer alan istisna gereğince; bazı işletmeler 2003 yılında enflasyon düzeltmesi işlemi yapmamış, sadece 2004 tarihinde düzeltme işlemi yapmışlardır. Bazı işletmeler ise bu istisnadan yararlanmayarak 2003 tarihinde düzeltme işlemlerini gerçekleştirmişlerdir. Çalışmamızda ele alınan işletmelerin % 24,85'ini oluşturan 42 adedi 2003 yılında enflasyon düzeltmesi işlemi yapmamıştır.

İlk olarak enflasyon düzeltme işleminin yapıldığı 2003 yılında enflasyon düzeltme işlemi gerçekleştiren ve 2003 yılında düzeltme işlemi yapmayarak düzeltme işlemlerini 2004 yılında gerçekleştiren işletmelerin, “*düzeltilme öncesine*” göre, “*düzeltilme sonrası*” bilançolarındaki ana gruplarındaki ve alt gruplarındaki gözlenen % değişimler aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

Sektör	Dönen Varlıklar (% Değişim)					
	2003 Yılı			2004 Yılı		
	Aktif Top.	Dön.Var.Top.	Stoklar	Aktif Top.	Dön.Var.Top.	Stoklar
Genel	24,86	1,45	5,09	13,37	4,54	5,44
s1	16,48	0,59	1,13	12,66	0,81	2,01
s3	31,30	0,87	5,71	10,93	-1,15	0,27
s4	5,80	5,33	1,25	40,20	94,23	66,47
s5	-2,60	4,25	3,04	28,89	39,81	29,15
s7	16,33	1,32	1,46	15,48	3,03	3,21
s8	3,32	0,95	1,43	35,52	40,53	41,60
s9	27,87	1,48	1,76	19,23	-0,21	-1,11
s10	0,56	0,31	0,62	0,91	1,19	2,76
s12	2,32	1,12	2,93	-1,80	-0,87	6,68
s15	11,54	12,02	6,40	15,69	9,61	16,24
s18	7,87	0,58	1,52	1,98	0,92	3,55
s21	4,50	1,20	1,43	-1,54	1,24	2,03
s22	7,17	1,47	2,48	7,37	6,42	7,25

Tablo 2: 2003-2004 Yıllarına İlişkin Dönen Varlıklar Grubu % Değişimi

2003 ve 2004 yıllarına genel olarak bakıldığında aktif, dönen varlıklar ve stoklar toplamında pozitif yönde bir artış meydana gelmiştir. 2003 yılında düzeltme yapan işletmelerin aktifleri düzeltme öncesine göre yaklaşık %25 oranında artış göstermiştir. Bu artış oranı 2004 yılında düzeltme yapan işletmelerde %13 oranında gerçekleşmiştir. Buna ilişkin olarak dönen varlıklar 2003 yılında düzeltme yapan işletmelerde %1,45, 2004 yılında düzeltme yapan işletmelerde %5 oranında artmıştır. Enflasyon düzeltmelerinden en çok etkilenen stoklar grubunda da 2003 ve 2004 yılında düzeltme yapan işletmelerde yaklaşık %5 oranında bir değişim gözlenmiştir.

2003 yılında yapılan düzeltme işleminde Sektör 1 olarak tabloda yer alan Dokuma ve Giyim Eşyası ve Deri sektöründe faaliyet gösteren işletmeler aktiflerin artış oranında %31 oranı ile ilk sırada yer almışlardır. 2004 yılında ise aktif artış oranında ilk sırayı %40 oranı ile kimya petrol ve kauçuk ürünler sektörü (s4) almıştır. Her iki yıl için aktif toplamlarındaki değişime bakıldığında pozitif yönde bir büyüme gözlenmekle birlikte bazı sektörlerde aktiflerde azalma yaşanmıştır. Örneğin; gıda içki ve tütün sektörü (s5) 2003 yılı düzeltmesi ile aktiflerinde yaklaşık %3 oranında bir azalma söz konusu olmuştur. 2004 yılı düzeltmesi yapan işletmelerde ise Metal Eşya sektöründe (s3) %1 oranında bir azalma yaşanmıştır.

Dönen varlıklar toplamı açısından; 2003 yılında düzeltme yapanlarda %12 oranı ile inşaat sektörünün (s15), 2004 yılında düzeltme yapanlarda kimya petrol sektörünün (s4) ilk sırayı aldığı görülmektedir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere dönen varlık grubu açısından da her 2 yıla ilişkin olarak genelde pozitif yönde bir artış vardır. Enflasyon düzeltme işlemlerinden en fazla etkilenen gruplardan birisi olan stoklar grubuna bakıldığında; 2003 yılı için inşaat sektörü (s15) %6, 2004 yılı için Kimya Petrol Sektörü (s4) %66 oranındaki artış ile ilk sırayı almıştır.

Düzeltilme işlemlerinden en fazla etkilenen grup olarak karşımıza çıkan duran varlıklara ilişkin gerçekleşen değişim aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 3 : 2003-2004 Yıllarına İlişkin Duran Varlıklar Grubu % Değişimi

Sektör	Duran Varlıklar (% Değişim)			
	2003 Yılı		2004 Yılı	
	MDV Toplamı	MODV Toplamı	MDV Toplamı	MODV Toplamı
Genel	30,34	49,44	28,05	21,05
s1	14,55	108,12	22,97	3,02
s3	35,62	55,24	25,46	15,34
s4	46,63	18,34	10,79	28,47
s5	-13,75	8,37	81,19	157,25
s7	384,88	0,00	384,88	0,00
s8	12,63	0,00	22,30	-0,17
s9	39,38	16,53	22,98	15,67
s10	48,18	0,00	50,75	0,00
s12	1,42	0,00	-25,55	0,00
s15	9,20	64,06	-2,99	2.398,67
s18	39,12	0,83	7,87	3,44
s21	195,63	0,00	-16,86	-24,11
s22	48,93	86,17	16,30	23,11

Çalışmaya konu olan tüm işletmeler açısından bakıldığında; maddi duran varlıklarda 2003 yılında düzeltme yapan işletmelerde %30, 2004 yılında düzeltme yapan işletmelerde %28, maddi olmayan duran varlıklarda sırasıyla %49 ve %21 oranında artışlar yaşanmıştır. 2003 yılı için en büyük artış yaklaşık %385 oranı ile kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe (s7) yaşanmıştır. Maddi olmayan duran varlık artışı açısından ise ilk sırayı 2004 yılında düzeltme işlemi yapan inşaat sektörü (s15) oluşturmuştur.

Tabloya bakıldığında bazı sektörlerde negatif değişimlerin bulunduğu görülmektedir. Araştırma esnasında bazı işletmelerde, duran varlıkların düzeltme işlemleri sonucunda düzeltilen duran varlık tutarından daha büyük tutarda amortisman

düzeltilmelerinin yapıldığı gözlenmiştir. Bu durumda enflasyon düzeltmesi sonucunda duran varlıkların net değerlerinin negatif çıkmasına neden olmuştur. Hatalı bir şekilde gerçekleştirilen bu düzeltme işlemleri de tablodaki negatif sonuçlara yol açmıştır.

Genel olarak ankete katılan sektör gruplarında; parasal olmayan kalem niteliğindeki pasif kalemlerin enflasyon düzeltme işlemine tabi tutulması hususunda hassas davranılmaya çalışıldığı gözlenmiştir.

Enflasyon düzeltmesi öncesi ve düzeltme sonrası bilanço gruplarının pasif grubuna ilişkin yüzdesel değişimine bakıldığında sektörler bazında gerçekleşen durum aşağıdaki gibi olmaktadır.

Tablo 4 : 2003-2004 Yıllarına İlişkin Pasif Grubu % Değişimi

Sektör	Pasif (% Değişim)					
	2003 Yılı			2004 Yılı		
	KVYK	UVYK	ÖZKAYNAK	KVYK	UVYK	ÖZKAYNAK
Genel	-0,40	9,46	62,89	3,82	27,93	27,68
s1	0,21	0,00	28,16	-0,72	0,00	26,78
s3	-1,38	10,70	73,93	-1,52	32,35	22,75
s4	6,21	62,28	19,55	17,53	52,63	74,00
s5	4,33	0,00	-14,12	27,96	0,00	172,34
s7	0,00	4,13	23,86	0,00	-3,58	26,39
s8	5,74	0,00	8,24	11,78	0,00	31,99

s9	0,00	7,68	35,60	2,36	9,31	28,42
s10	0,00	0,00	33,32	0,18	0,00	316,71
s12	-0,79	0,00	4,31	1,30	0,00	0,64
s15	9,89	0,00	22,79	16,55	0,00	27,31
s18	0,00	0,00	20,02	-0,51	0,00	9,48
s21	0,00	0,00	85,06	0,00	0,00	-9,72
s22	0,05	0,00	13,84	7,96	0,16	9,38

Kısa vadeli yabancı kaynaklar toplamı açısından; 2003 yılında düzeltme yapanlarda yaklaşık %10 oranı ile inşaat sektörü (s15), 2004 yılında düzeltme yapanlarda %28 ile gıda içki ve tütün sektörü (s5) ilk sırayı almıştır. Uzun vadeli yabancı kaynaklar açısından ise kimya petrol sektörü (s4) %62 ve %53 ile ilk sırada yer almaktadır. Bu değişimlerin nedeninin parasal olmayan nitelikteki kalemlerden ortaya çıktığı gözlenmektedir.

Özkaynak gurubu açısından bakıldığında ise; ankete katılan tüm işletmeler açısından 2003 yılında düzeltme işlemi gerçekleştirenlerin öz kaynaklarında %63, 2004 yılında düzeltme işlemi gerçekleştirenlerin öz kaynaklarında %28 oranında bir artış gözlenmiştir. Sektörler açısından incelendiğinde ise 2003 yılında düzeltme yapanlarda gıda içki ve tütün sektörü (s5) %14, 2004 yılında düzeltme yapanlarda eğitim sektörü (s21) yaklaşık %8 oranında düzeltme öncesine göre özkaynaklarında azalma meydana gelmiştir. Buna karşın diğer tüm sektörlerde özkaynak düzeltmelerinde artış gözlenmiştir. 2003 yılında düzeltme işlemi gerçekleştirenler içerisinde eğitim sektörü (s21) %85 oranı ile ilk sırada yer almış, bunu %73 oranı ile metal eşya sektörü (s3) takip etmiştir. 2004 yılında düzeltme yapanlarda ise %316 oranı ile ulaştırma sektörü (s10) ilk sırada yer almış, bunu %172 oranı ile gıda içki ve tütün sektörü (s5) izlemiştir.

Çalışmaya konu olan 169 adet işletme genel olarak ve de ait oldukları sektörler açısından incelendiğinde, enflasyon düzeltmesine ilişkin özellikli hesaplara ait tutarlar ise şu şekilde belirlenmiştir.

2003 yılında düzeltme işlemi gerçekleştiren işletmeler toplamda 10.578.573 YTL geçmiş yıllar zararları hesabı rakamına ulaşmışlardır. 2004 yılında düzeltme işlemi gerçekleştiren işletmeler ise 89.296.574 YTL tutarında geçmiş yıl karı rakamına ulaşmışlardır. Sektörler açısından incelendiğinde 2003 yılında düzeltme yapan gıda içki ve tütün sektörü (s5) 17.719.588 YTL'lik tutar ile geçmiş yıl zararlarında ilk sırayı almıştır. Aynı yıl düzeltme işlemi yapan metal eşya sektörü (s3) ise bilançosunda 6.769.087 YTL geçmiş yıl karı rakamına ulaşmıştır.

2004 yılında düzeltme yapan işletmeler açısından da bu durum 29.414.859 YTL geçmiş yıl zararı ve 117.282.107 YTL geçmiş yıl karı rakamları ile gıda içki ve tütün sektörü (s5) ile metal eşya sektörü (s3) açısından değişmemiştir.

Ankete katılan işletmeler bazında bir inceleme yapıldığında özsermaye enflasyon düzeltme farkları 163 işletmede pozitif, 6 işletmede ise negatif olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında düzeltme yapan işletmelerde, toplamda 303.201.717 YTL, 2004 yılında düzeltme yapan işletmelerde 257.905.835 YTL rakamlarına ulaştığı gözlenmiştir. Her iki yıl açısından da yine metal eşya sektörü (s3) ilk sırada yer almaktadır.

Net parasal pozisyon karı zararına bakıldığında ise ankete katılan işletmelerin tamamı incelendiğinde; 2003 yılında düzeltme yapan işletmelerde toplamda 3.587.592 YTL, 2004 yılında düzeltme yapan işletmelerde ise toplamda 510.399 YTL tutarında bir zarara uğranıldığı görülmektedir.

Sermaye düzeltme farkının özkaynaklar ile ilişkilendirilmesi durumunda şu şekilde bir tablo karşımıza çıkmaktadır. 2003 yılında düzeltme yapan işletmelere bakıldığında; sermaye düzeltme farkının özkaynaklara oranı açısından sadece inşaat (s15) (%39,04) ve kimya, petrol, plastik sektörünün (s4) (%46,28) % 50'nin altında bir oranda seyrettiği görülmektedir. Diğer tüm sektörler %50'nin üzerinde bir artış gerçekleştirmişlerdir. En fazla artışlar ise; ticaret (s8) (%126), ulaştırma (s10) (%90,30), eğitim (s21) (%84,29) ve gıda içki sektöründe (s5) (%80,74) gerçekleşmiştir.

2004 yılında ise ilk yıl (2003 yılı) yapılan düzeltme işlemleri nedeni ile daha az oranda artışlar gerçekleşmiştir. Altı sektörde %50'nin üzerinde artış gözlenmiş diğer sektörlerde %50'nin üzerinde artış seyri devam etmiştir. En fazla artışlar; ticaret (s8) (%122,36), orman sektörü (s12) (%94,22) ve ulaştırma sektöründe (s10) (%73,83) gerçekleşmiştir. En az artış ise %15,88 oranı ile kimya petrol sektörüne (s4) aittir. Sektörler bazında sermaye düzeltme farkının özkaynaklar oranı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5: 2003-2004 Yıllarına İlişkin Sermaye Düzeltme Farkının Özkaynaklara Oranı

Sektörler	Sermaye Düzeltme Farkının Özkaynaklara Oranı	
	2003 Düzeltme Sonrası %	2004 Düzeltme Sonrası %
s1	70,39	62,31
s3	53,82	37,22
s4	46,28	15,88
s5	80,74	64,21
s8	126,03	122,36
s9	53,19	36,97
s10	90,30	73,83
s12	75,14	94,22
s15	39,04	27,68
s18	70,45	28,93
s21	84,29	68,70
s22	119,94	29,91

Finansal tablolarda enflasyon düzeltmesi neticesinde ortaya çıkan farkların yer aldığı G.Yıl Kâr/Zararının, aktif toplamına oranlanması neticesinde ortaya çıkan hususlar ise şu şekilde oluşmuştur.

2003 yılında kümülatif olarak olarak diğer sektör grubu da dahil olmak üzere 5 sektörde geçmiş yıl zararı meydana gelmiş, 7 sektörde ise geçmiş yıl kârı meydana gelmiştir. Geçmiş yıl zararının aktif toplamı içerisindeki yoğunluğu açısından ticaret sektörü (s8) %40,35'lik oranla ilk sırada yer almakta iken, elektrik sektörü (s18) %5,54'lük oranla son sırada yer

almıştır. Geçmiş yıl kârının aktif toplamına oranında ise; en yüksek oran %38,32 ile lokanta otel sektörüne (s10), en düşük oran ise %0,14 ile dokuma giyim eşyası ve deri sektörüne (s1) aittir.

2004 yılında ise; 8 sektörde geçmiş yıl kârı, 4 sektörde geçmiş yıl zararı oluşmuştur. Geçmiş yıl zararının aktif toplamına oranında ilk sırayı orman sektörü (s12) (%42,71), geçmiş yıl kârının aktif toplamına oranında ise lokanta ve otel sektörü (s9) (%21,84) almıştır. Bu orana ilişkin sektör bazındaki ayrıntılı durum aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 6 : 2003-2004 Yıllarına İlişkin Geçmiş Yıl Kâr/Zararının Aktif Toplamına Oranı

Sektör	G Yıl Kâr Zararının Aktif Toplamına Oranı	
	2003 Düzeltme Sonrası %	2004 Düzeltme Sonrası %
s1	0,14	4,60
s3	0,73	12,10
s4	14,34	0,48
s5	-12,39	-16,35
s8	-40,35	-29,98
s9	38,33	21,84
s10	10,89	9,74
s12	-18,80	-42,71
s15	2,83	-0,52
s18	-5,54	0,61
s21	0,71	0,89
s22	-23,38	0,76

Net parasal pozisyon kâr zararının sektörler bazında aktifin içindeki yoğunluklarına bakıldığında da aşağıdaki tablo ile karşılaşılmaktadır.

Tablo 7 : 2003-2004 Yıllarına İlişkin Net Parasal Pozisyonun Aktif Toplamına Oranı

Sektör	Net Parasal Pozisyonun Aktif Toplamına Oranı	
	2003 Düzeltme * Sonrası %	2004 Düzeltme Sonrası %
s1	0,01	0,81
s3	-0,39	-0,10
s4	0,74	0,43
s5	0,01	0,11
s8	-0,30	-0,03
s9	0,00	2,65
s10	0,00	-2,62
s12	0,00	-0,87
s15	0,00	0,57
s18	0,00	-2,46
s21	0,00	0,00
s22	0,29	0,21

*2003 yılında gelir tablosunu enflasyon düzeltmesi yapan işletmelere ilişkin sonuçlardır.

2004 yılına ilişkin kümülatif olarak, net parasal pozisyon zararı ulaştırma sektöründe (s10) aktifin ortalama olarak 2,6 katında gerçekleşmiştir. Net parasal pozisyon kârı ise lokanta otel sektöründe (s9) hemen hemen aynı oranda artış göstermiştir. Genelde net parasal pozisyon kârı oluşmakla birlikte 5 sektörde net parasal pozisyon zararı meydana gelmiştir.

Net parasal pozisyonunun faaliyet kârına oranına bakıldığında ise şu şekilde bir durum ortaya

çıkılmaktadır. 2004 yılında kümülatif olarak net parasal pozisyon zararının elektrik sektöründe (s18) %163,08 oranında faaliyet kârından daha fazla gerçekleşmiştir. Bunu %18,97 oranı ile ulaştırma sektörü (s10) izlemiştir. Net parasal pozisyon kârının faaliyet kârına oranı açısından ilk sırayı %51,78 ile lokanta ve otel sektörü (s9) almıştır. Bunu inşaat sektörü (s15) %21,03 ile takip etmiştir. Net parasal pozisyon kâr zararının sektörler bazında detaylı bir şekilde faaliyet kârına oranları aşağıdaki tablodaki gibi oluşmaktadır.

Tablo 8 : 2003-2004 Yıllarına İlişkin Net Parasal Pozisyon Faaliyet Kârına Oranı

Sektör	Net Parasal Pozisyonun Faaliyet Kârına Oranı	
	2003 Düzeltme * Sonrası %	2004 Düzeltme Sonrası %
s1	0,28	19,19
s3	15,90	-3,39
s4	19,58	11,87
s5	0,29	-32,76
s8	-6,18	-0,61
s9	0,00	51,78
s10	0,00	-18,97
s12	0,00	-14,24
s15	0,00	21,03
s18	0,00	-163,08
s21	0,00	0,00
s22	2,85	18,92

* 2003 yılında gelir tablosunu enflasyon düzeltmesi yapan işletmelere ilişkin sonuçlardır.

Enflasyonun Gelir Tablosu Kalemleri Üzerindeki Etkisi

Bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine 5024 sayılı kanun ve buna ilişkin tebliğlerde gelir tablolarını enflasyon düzeltmesine tabi tutma konusunda bir zorunluluk getirmemiştir. Buna rağmen ankete katılan

işletmelerden gelir tablosunu enflasyon düzeltmesine tabi tutanların, düzeltme sonrası 2003 ve 2004 yılı gelir tablosu kar gruplarındaki gözlenen % değişimler aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

Tablo 9 : 2003-2004 Yıllarına İlişkin Gelir Tablosu Kalemlerindeki % Değişim

Sektör	Gelir Tablosu (% Değişim)							
	2003 Yılı				2004 Yılı			
	Brüt. Kar	Faal. Karı	Dön. Karı	D.N. Karı	Brüt. Kar	Faal. Karı	Dön. Karı	D.N. Karı
Genel	-22,54	-282,77	-180,22	-56,19	-9,02	-21,32	-3,65	-7,24
s1	0,00	0,37	-3,01	-3,98	6,87	20,32	-29,92	-36,72
s3	-34,04	-792,29	-144,76	-41,58	-12,67	-23,15	-11,66	-17,60
s4	-15,42	34,24	35,67	5,80	11,57	46,51	19,54	8,63
s5	0,27	1,48	0,08	0,08	0,00	6,44	43,88	42,90
s7	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-4,67	-4,53
s8	0,00	0,00	0,00	0,00	0,08	0,06	3,57	2,61
s9	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,01	-8,23	49,83	35,60
s10	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,34	-4,15	-5,85	-7,47
s12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-38,66	-38,66
s15	0,00	0,00	0,00	-59,48	-1,31	-7,23	2,51	-0,22
s18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-116,26	-124,89
s21	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
s22	0,00	0,00	14,43	-0,31	1,75	-4,79	-5,97	-4,18

Genel olarak bakıldığında 2003 ve 2004 yılında düzeltme yapanlarda negatif yönde bir değişim gözlenmiştir. Özellikle 2004 yılı gelir tablosu düzeltmelerine bakıldığında sadece faaliyet kar zararı grubunda %21 oranında yüksek bir değişim gözlenmiştir. Genel olarak dönem net karında %7 oranında bir azalma söz konusu olmuştur. 2004 yılında düzeltme yapan işletmelere sektörler açısından bakıldığında dönem karı açısından en yüksek azalış yaklaşık %13 azalış ile metal eşya, makine ve gereç yapımı sektöründe (s3), en yüksek artış yaklaşık %12 oranı ile kimya, petrol kauçuk ve plastik sektöründe (s4) yaşanmıştır. Faaliyet karında da en yüksek oran %47 ile bu sektöre aittir. Dönem karı kalemlerindeki değişimlere bakıldığında, lokanta ve oteller sektörü (s9) yaklaşık %50 artış rakamı ile ilk sırada yer almaktadır. Onu %44 ile gıda ve içki sektörü (s5) takip etmektedir. Dönem karı ve dönem net karı değişimleri olumsuz şekilde gerçekleşen en yüksek değişim ise %116 ve %125 oranı ile elektrik sektöründe (s18) yaşanmıştır.

Enflasyonun Sermaye Piyasasına Tabi İşletmelerin Finansal Tabloları Üzerindeki Etkisi

Çalışmamızda, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) işlem gören finans sektörü dışındaki 146 işletmenin 2003 yılı için Seri XI, No:1 düzenlemelerine göre ("Tarihi Maliyetli") ve Seri XI, No:20 tebliği hükümleri ("Enflasyona Göre") doğrultusunda düzenledikleri bilanço ve gelir tablolarında yer alan veriler kullanılmıştır. Analiz için gerekli veriler İMKB'nin web sayfasından elde edilmiştir.

İMKB'de işlem gören ve 2003 yılından önce borsaya kote olan işletmelerin 2003 yılına ait Seri XI, No:1 düzenlemelerine göre tarihi maliyetli ve Seri XI, No:20 düzenlemelerine enflasyona göre düzeltilmiş finansal tabloları mevcuttur. Bu durumda, her iki düzeltmeye göre oluşturulmuş 2003 yılı finansal tablolarına ilişkin olarak enflasyon düzeltmesi öncesi ve enflasyon düzeltmesi sonrası 2003 yılı finansal tablolarının birbirinden nasıl farklılaştığını görebilmeye olanak sağlamaktadır. İncelenen işletmelerin sektörlere göre dağılımları şu şekilde olmaktadır.

Tablo 10: Sektörlere Göre İncelenen SPK'ya Tabi İşletme Sayısı

Sektör	İncelenen İşletme Sayısı
1- Dokuma Giyim Eşyası ve Deri	30
2- Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	17
3- Metal Eşya, Makine ve Gereç Yapımı	17
4- Kimya, Petrol, Kauçuk ve Plastik Ürünler	15
5- Gıda İçki ve Tütün	15
6- Metal Ana Sanayi	8
7- Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri, Basım ve Yayın	12
8- Perakende Ticaret	2
9- Lokanta ve Oteller	5
10- Ulaştırma	1
11- Diğer İmalat Sanayi	2
12- Orman Ürünleri ve Mobilya	2
13- Bilişim	4
14- Madencilik	1
15- İnşaat ve Bayındırlık	2
16- Toptan Ticaret	3
17- Savunma	1
18- Elektrik Gaz Su	4
19- Tıbbi ve Diğer Sağlık Hizmetleri	1
20- Holdingler	4
TOPLAM	146

Enflasyonun Bilanço Kalemleri Üzerindeki Etkisi

SPK'ya tabi işletmelerin 2003 yılı finansal tablolarında enflasyon düzeltmesi öncesi ve düzeltme sonrası bilanço gruplarının yüzdesel değişimine bakıldığında genel olarak ve sektörler bazında gerçekleşen durum aşağıdaki gibi olmaktadır.

Tablo 11: 2003 Yılı Dönen Varlık Grubu % Değişim

Sektör	Dönen Varlıklar Grubu (% Değişim)						
	Dön.Var. Top.	Haz. Değ.	Menk. Kıym.	Tic. Alac.	Diğ.Tic. Alac.	Stok.	Diğ.D.V.
Genel	36,29	42,41	203,96	16,66	0,12	29,90	88,34
s1	3,88	-0,37	25,56	1,93	-3,63	7,63	8,10
s2	17,52	20,41	1,06	15,69	12,36	21,82	20,88
s3	56,19	56,57	70,88	12,18	50,10	84,03	71,93
s4	10,10	4,48	22,23	11,87	-17,80	14,47	8,99
s5	53,64	74,96	165,99	82,27	141,12	27,18	26,98
s6	24,15	89,99	43,98	-6,46	-76,63	33,78	30,01
s7	141,72	24,72	68,66	7,35	59,30	35,34	906,25
s8	0,48	0,00	0,00	-1,85	0,00	1,05	2,75
s9	13,41	43,40	0,29	7,26	0,36	12,54	131,50
s10	0,89	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,63
s11	0,06	0,00	0,00	0,04	0,01	0,08	0,00
s12	6,87	3,27	0,00	10,49	0,00	6,38	7,00

s13	0,88	0,54	0,00	-2,20	0,00	7,29	0,72
s14	8,49	262,57	0,00	7,62	-38,24	275,21	8,07
s15	923,52	7.669,94	663.879,20	1.677,02	-65,20	3.076,18	296,20
s16	0,91	0,00	0,00	1,31	0,00	-1,87	1,01
s17	7,90	0,69	0,00	1,19	-71,33	20,80	6,41
s18	0,93	0,02	48,53	-26,21	8,46	166,83	85,64
s19	7,27	39,34	0,00	0,37	128,85	6,27	31,46
s20	87,67	1.286,43	-94,31	299,01	21,58	3.580,71	1.302,81

Araştırmaya konu olan 146 işletmenin geneline bakıldığında dönen varlıklar grubu ve buna ilişkin alt gruplarda artış gözlenmiştir. Dönen varlıklar toplamında %36 oranında, stoklar kaleminde yaklaşık %30 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

Sektörler bazında incelendiğinde; dönen varlık grubunda inşaat sektöründe (s15) %924 oranı ile en yüksek artış oranı gerçekleşmiş, bunu yaklaşık %142 oranı ile kağıt ve kağıt ürünleri sektörü (s7) takip etmiştir. En düşük seviyedeki artış ise %0,06 oranı ile diğer imalat sanayi sektöründe (s11) gözlenmiştir.

Stoklar grubu incelendiğinde; en yüksek artış %3.580 oranı ile holdinglerde (s20) yaşanmış, bunu inşaat sektörü (s15) takip etmiştir. Dönen varlıklar grubundaki değişimlere genel olarak bakıldığında, tüm gruplar itibariyle en fazla değişimlerin inşaat sektöründe (s15) ve holdinglerde (s20) yaşandığı gözlenmektedir.

Düzeltilme işlemlerinden en fazla etkilenen grup olarak karşımıza çıkan duran varlıklara ilişkin gerçekleşen değişim aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 12-a: 2003 Yılı Duran Varlık Grubu % Değişim

Sektör	Duran Varlıklar Grubu (% Değişim)			
	Dur.Var.Top.	Tic. Alac.	Diğ.Tic.Alac.	Fin. Dur.Varl.
Genel	74,75	405,74	77,54	-22,12
s1	49,54	201,66	0,00	52,01
s2	114,96	39,18	82,20	-0,92
s3	111,45	-84,62	-6,06	-51,05
s4	66,58	9,58	150.219,13	3,50
s5	31,00	3,24	1.317,48	-78,64
s6	39,94	17,40	0,00	-60,23
s7	41,45	321,50	0,00	-75,32
s8	50,40	0,00	0,00	0,00
s9	16,14	1,89	0,00	-33,48
s10	19,93	0,00	0,00	0,00
s11	10,67	0,00	0,00	4,70
s12	61,83	0,83	0,00	188,98
s13	64,68	0,00	0,00	-72,65
s14	225,11	0,00	0,00	-92,61
s15	406,67	808.334,48	0,00	-6,27
s16	74,51	0,01	0,00	0,20
s17	38,81	4,00	0,00	-39,74
s18	83,05	0,00	0,00	-42,36
s19	22,54	0,00	0,00	-100,00
s20	199,66	8.893,51	0,00	102,31

Çalışmaya konu olan tüm işletmeler açısından bakıldığında; duran varlıklar toplamında %75 oranında bir artış, finansal duran varlıklar toplamında ise %22 oranında azalış gerçekleşmiştir. Sektörler bazında duran varlıklardaki değişimlerde ilk üç sırayı inşaat sektörü (s15) %406 oranı, holdingler (s20)

%200 oranı ve taş-toprağa dayalı sanayi s(2) %115 oranı ile oluşturmuştur. Yukarıdaki tabloya bakıldığında bu gruba ilişkin en fazla değişimin yine inşaat sektöründe (s15) ve holdinglerde (s20) yaşandığı gözlenmektedir.

Tablo 12-b: 2003 Yılı Duran Varlık Grubu % Değişim

Sektör	Duran Varlıklar Grubu (% Değişim)				
	Mad.Dur.Var.	M.Olm.Dur.Var.	Diğ.Dur.Var.	Y.Y.İnş.Mal.	Aktif Top.
Genel	98,73	382,89	84,06	292,55	35,22
s1	52,79	167,07	5,38	0,00	22,33
s2	149,97	186,88	166,13	0,00	71,80
s3	157,77	1.843,31	208,20	0,00	68,68
s4	75,45	277,29	262,91	0,00	33,90
s5	63,67	3.507,29	3,29	0,00	42,63
s6	86,13	51,61	450,95	0,00	-72,51
s7	61,71	432,13	-66,26	0,00	85,30
s8	41,08	105,68	16,02	0,00	16,09
s9	29,62	19,70	97,32	0,00	15,38
s10	21,25	9,66	16,08	0,00	6,31
s11	130,37	119,53	0,54	0,00	3,68
s12	42,06	158,81	5.267,76	0,00	28,11
s13	72,24	49,09	7,76	0,00	12,10
s14	528,53	2.592,55	0,00	0,00	63,56
s15	3.012,24	1.439,70	344,59	292,55	558,61
s16	115,27	25,64	0,00	0,00	10,19
s17	54,52	-71,40	39,99	0,00	16,18
s18	94,56	1.149,32	160.345,38	0,00	44,99
s19	37,29	29,46	10,91	0,00	16,50
s20	494,88	1.242,79	5.627,52	0,00	141,17

Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar, diğer duran varlıklar ve yıllara yaygın inşaat ve onarım maliyetlerinde incelenen işletmelerin tamamı için bir artış oranı söz konusudur. Sektör bazında incelendiğinde sadece savunma sektöründe (s17) maddi olmayan duran varlıklarda %71 oranında bir azalış göze çarpmaktadır. Maddi duran varlık kalemi artışı açısından ilk üç sırayı, inşaat sektörü (s15), madencilik sektörü (s14) ve holdingler (s20) paylaşmıştır. Bu kalemdaki en düşük artış ise %21 ile ulaştırma sektöründe (s10) yaşanmıştır.

Enflasyon muhasebesi uygulamasının çalışmaya konu işletmelerin aktif toplamları üzerindeki etkisine bakıldığında toplamda aktiflerin %35 oranında arttığı görülmektedir. Sektör bazında genelde aktiflerde bir artış gözlenmekle birlikte en yüksek artışa %558'lik oranla inşaat sektörü (s15) sahiptir. Enflasyon

muhasebesi uygulaması ile metal ana sanayine (s6) ilişkin aktif toplamlarında % 73 oranında bir azalma yaşanmıştır.

Özkaynak gurubu açısından bakıldığında ise (tablo 13-a ve tablo 13-b); toplamda 20 sektör grubundan 146 işletmenin özsermayelerinin yaklaşık %90 oranında arttığı görülmüştür. Sektör bazında en büyük pay %581 oranındaki artışla inşaat sektörüne (s15) aittir. Bir başka ifadeyle enflasyon muhasebesi sonucunda özkaynaklarında en fazla artış gözlenen sektör inşaat sektörü (s15) olmuştur. Enflasyon muhasebe uygulaması ile özkaynaklarında daralma yaşanan yalnızca iki sektör görülmektedir. Bunlardan ilki %13 oranındaki azalma ile kağıt ve kağıt ürünler sektörü (s7), ikincisi yaklaşık %2 oranı ile toptan ticaret sektörüdür (s16).

Tablo 13-a: 2003 Yılı Özkaynaklar Grubu % Değişim

Sektör	Özkaynaklar Grubu (% Değişim)			
	Özsermaye Toplamı	Sermaye	Sermaye Taah (-)	Emisyon Primi
Genel	89,52	0,24	21,07	-13,79
s1	56,89	0,56	0,00	0,22
s2	91,70	3,54	0,00	-97,23
s3	74,44	-0,31	0,00	18,42
s4	57,15	0,00	0,00	0,00
s5	40,98	0,00	0,00	0,53
s6	48,11	0,00	0,00	0,00
s7	-13,09	-0,46	0,00	-0,02
s8	62,52	0,00	0,00	0,00
s9	8,36	0,00	0,00	0,00
s10	10,28	0,00	0,00	0,00
s11	4,80	0,00	0,00	0,00
s12	45,75	0,00	0,00	0,00
s13	37,06	0,00	0,00	0,00
s14	14,35	0,00	0,00	0,00
s15	581,11	0,00	0,00	155,05
s16	-1,94	0,00	0,00	0,00
s17	11,85	0,00	0,00	0,00
s18	48,21	0,00	0,00	0,00
s19	18,38	0,00	0,00	0,00
s20	137,60	-11,53	0,00	0,00

Enflasyon muhasebesi uygulamasında özkaynaklar grubunda yer alan yeniden değerlendirme değer artışı kalemine ilişkin değişimlere bakıldığında, çalışmaya konu olan işletmelerin enflasyon düzeltmeleri

sonrasında düzeltilmiş bilançolarda bu kalemlerde rakamlara yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu durum aşağıdaki tabloda bu kaleme ilişkin olarak verilen yüzde değişimlerde açıkça görülmektedir.

Tablo 13-b: 2003 Yılı Özkaynaklar Grubu % Değişim

Sektör	Özkaynaklar Grubu (% Değişim)	
	Yen.Değ.Değer Artışı	Yedekler
Genel	-96,18	236,40
s1	-99,90	236,74
s2	-87,68	270,27
s3	-99,37	284,78
s4	-99,99	29,35
s5	-96,89	162,57
s6	-98,39	938,40
s7	-95,40	108,20
s8	-100,00	1,57
s9	-99,94	1.563,96
s10	-100,00	0,00
s11	-100,00	195,00
s12	-100,00	2,02
s13	-100,00	-5,30
s14	-100,00	-78,48
s15	1.628,25	10.052,26

s16	14,64	-34,41
s17	-100,00	0,60
s18	-100,00	20,58
s19	-100,00	293,33
s20	-99,61	23,24

Yedekler grubuna bakıldığında genel olarak yedeklerin %236 oranında arttığı görülmektedir. Bu grupta da artış oranında ilk sırayı inşaat sektörü (s15) ilk sırayı almaktadır. Bunu lokanta ve oteller sektörü (s9) izlemiştir.

Çalışmaya konu olan 146 adet işletme genel olarak ve de ait oldukları sektörler açısından incelendiğinde, enflasyon düzeltmesine ilişkin olarak özellikli hesaplara ait tutarlar aşağıdaki tablodaki gibi belirlenmiştir.

Tablo 14: 2003 Yılına İlişkin Enflasyon Muhasebesinde Özellikli Hesap Tutarları (YTL)

Sektör	Enflasyon Muhasebesinde Özellikli Hesap Tutarları (YTL)		
	G. Yıl Kar Zararı	Özsermaye Enf Düz Farkı	NPP Kar Zararı
Genel	-9.103.056.137	18.142.200.687	225.155.562
s1	-1.434.072.881	1.960.043.867	38.636.558
s2	-420.370.703	1.528.852.097	-10.732.548
s3	-1.516.755.475	2.160.621.363	-14.786.532
s4	-1.642.572.622	5.295.049.910	-66.592.569
s5	-684.591.877	603.709.722	26.848.886
s6	-822.253.094	3.042.501.395	110.062.353
s7	-769.735.263	788.028.444	73.137.014
s8	-67.187.540	125.950.222	7.805.275
s9	-83.493.146	146.296.035	24.302.761
s10	-12.474.496	33.477.476	-2.404.113
s11	-33.966.591	49.461.071	-10.076.160
s12	-64.565.085	80.803.088	-6.045.293
s13	-525.639.419	631.594.369	8.590.976
s14	-8.754.635	31.160.350	-2.689.681
s15	-3.569.370	88.731.138	-15.398.153
s16	-128.826.777	151.804.405	334.926
s17	-224.864.387	311.889.757	43.174.282
s18	-139.171.043	503.522.401	9.913.618
s19	0	29.258.609	-700.995
s20	-520.191.733	579.444.968	11.774.957

Araştırmaya konu olan işletmelere genel olarak bakıldığında enflasyon muhasebesi uygulaması sonucunda 9.103.056.137 YTL tutarında bir geçmiş yıl zararları hesabı tutarına ulaşılmıştır. Geçmiş yıl kar ve zararlarının büyüklüğü açısından ilk üç sırada kimya petrol sektörü (s4), metal eşya sektörü (s3) ve dokuma giyim eşyası sektörü (s1) bulunmaktadır.

Enflasyon düzeltmesi neticesinde toplam olarak 18.142.200.687 YTL özsermaye enflasyon düzeltme farkı, 225.155.562 YTL Net Parasal Pozisyon karı hesap edilmiştir. En fazla özsermaye artışı kimya petrol sektöründe (s4) yaşanmıştır. Bunu metal ana

sanayi (s6) ve metal eşya makine sektörü (s3) izlemiştir. Net parasal pozisyonu açısından en yüksek kar rakamı 110.062.353 YTL tutarı ile metal ana sanayinde (s6), net parasal pozisyon zararı ise -66.592.569 YTL ile kimya petrol sektöründe (s4) görülmektedir.

Araştırmaya konu 146 işletme tek tek incelendiğinde; 79 adet işletmenin net parasal pozisyon karı ettiği buna karşın 67 işletmenin net parasal pozisyon zararı ettiği görülmektedir. En yüksek net parasal pozisyon karı 66.667.210 YTL ile kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe (s7) faaliyet gösteren bir işletmeye, en

yüksek net parasal pozisyon zararı ise 74.404.043 YTL ile kimya petrol sektöründe (s4) faaliyet gösteren bir işletmeye aittir.

Enflasyonun Gelir Tablosu Kalemleri Üzerindeki Etkisi

Çalışmaya konu olan işletmelerin düzeltme öncesine göre, düzeltme sonrası gelir tablosunda gözlenen % değişimler aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

Tablo 15: 2003 Yılına İlişkin Gelir Tablosu Kalemlerindeki % Değişim

Sektör	Gelir Tablosu (% Değişim)					
	Net Satışlar	SMM	BSK	Faal. K/Z	Olağan K/Z	D.Net K/Z
Genel	22,98	24,79	12,49	-30,31	-9,58	12,22
s1	5,68	8,15	-9,08	-209,94	-142,96	-104,60
s2	19,32	26,62	1,70	-38,03	-38,68	-20,69
s3	48,93	50,97	41,58	-0,83	-9,47	-30,17
s4	5,64	5,45	7,73	-9,62	-7,60	-24,93
s5	111,13	116,56	86,27	-84,51	-12,08	20,77
s6	27,51	43,47	-49,91	-77,83	-18,20	-7,76
s7	14,86	17,23	7,34	-6,63	-130,24	-2,00
s8	1,28	3,59	-5,48	-176,52	115,09	50,50
s9	12,33	25,90	-8,50	-243,77	10.155,68	-90,81
s10	2,17	3,09	-0,83	-2,14	-1,53	-15,95
s11	2,28	2,35	1,39	-0,18	0,72	-107,94
s12	14,21	17,71	3,55	-35,18	-10,48	1.452,78
s13	2,79	10,79	-47,57	546,23	3.890,83	-726,31
s14	82,47	169,58	35,48	25,47	17,66	-40,61
s15	1.032,01	2.493,95	338,88	146,51	183,87	118,11
s16	0,10	0,25	-1,88	-9,56	12,57	0,51
s17	5,42	38,60	-59,39	-156,71	-29,07	81,84
s18	-0,66	-6,04	27,22	40,14	16,35	31,60
s19	9,96	8,84	14,77	11,58	5,20	-3,14
s20	405,00	805,18	157,02	-206,30	6,84	-130,39

Gelir tablosu kalemlerine genel olarak bakıldığında enflasyon düzeltilmesi sonucunda net satışlarda yaklaşık %23 oranında bir artış gerçekleşmiş, buna karşın satışların maliyeti kaleminde net satışlardan daha fazla bir artışla yaklaşık %25 oranında artış gözlenmiştir. Bunun neticesinde ise brüt satış karı %12 oranında artmıştır.

Sektör bazında inceleme yapıldığında; net satışlardaki en büyük artış %1032 oranı ile inşaat sektörüne (s15) aittir. İkinci ve üçüncü sırayı ise holdingler (s20) ve gıda içki ve tütün sektörü (s5) oluşturmaktadır. Satışların maliyetinde yaşanan enflasyon düzeltilmesi öncesine göre düzeltme sonrası artışlarda ilk iki sıra yine aynı kalmış üçüncü sırada ise yaklaşık %170 oranı ile madencilik sektörü (s14) yer almıştır.

Brüt satış karlarındaki artış ve azalış oranlarına bakıldığında ise toplam yirmi sektör içerisinde 12 sektörde pozitif yönde 8 sektörde ise negatif yönde bir değişime gözlenmektedir. Genel itibariyle faaliyet karı zararı (%30) ve olağan kar zarar grubunda (%10) azalış gözlenmektedir. Dönem net karı zararında ise (%12) artış bulunmaktadır. Brüt satış karı grubunda artışlardan en büyüğü %339 oranı ile inşaat sektöründe (s15) yaşanmıştır. En büyük azalış ise %59 oranı ile savunma sektöründe (s17) görülmektedir. Faaliyet karı zararından en büyük artış %546 ile bilişim sektöründe (s13), en büyük azalış ise %244 oranı ile lokanta ve otel sektöründe (s9) yaşanmıştır.

Dönem net karı zararından ise en yüksek artış orman ürünleri sektöründe (s12), en yüksek azalış ise bilişim sektöründe (s13) gözlenmektedir. Bununla

birlikte dönem net kar zararı kaleminde enflasyon düzeltmesi neticesinde genelde negatif yönde bir değişme göze çarpmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Enflasyonun işletmelerin finansal tabloları üzerindeki etkisine ilişkin gerçekleştirilen anket çalışmasında öncelikle; enflasyon düzeltme işlemlerini gerçekleştirerek finansal tabloları hazırlayan serbest muhasebeci, serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin enflasyon muhasebesi uygulamasına ilişkin olarak bazı yanlış uygulamalar da yapmalarına rağmen özverili davrandıkları gözlemlenmiştir.

Enflasyon düzeltme işlemlerini gerçekleştiren Kobi'lerde genel olarak şu hususlar göze çarpmaktadır. Kobi'ler stokların düzeltilmesinde büyük ölçüde basit ortalama yöntemini kullanmışlardır. Bunun nedeni olarak basit ortalama yönteminin uygulamadaki kolaylığı gösterilebilir. Enflasyon düzeltmesi işlemleri bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiş, büyük ölçüde ise Ankara ve İstanbul SMMM odalarının vermiş oldukları paket programlar kullanılmıştır. Paket program kullanmadığını belirten işletmelerin büyük çoğunluğunun ise Microsoft Excel programında kendi yaptıkları programlar yardımı ile düzeltme işlemi yaptıkları görülmüştür. Ancak uygulamada paket programlarda dahil olmak üzere, bilgisayara veri girişi yapılarak düzeltme sonuçlarının otomatik olarak alınması bazı sorunları ortaya çıkarmıştır. Özellikle düzeltme işlemleri ister el yordamı ile yapılsın ister bilgisayar ortamında yapılsın belirli bazı kurallar içerisinde ve bir mantık çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Çalışma esnasında bilgisayar ortamında yapılan düzeltme işlemlerinde sonucun daima doğru olduğu düşünülerek, mantıklılık incelemesi yapılmadan sonuçların finansal tablolara taşındığı görülmüştür. Örneğin; maddi duran varlıkların düzeltilmesi işlemlerinde, maddi duran varlıkların enflasyona göre düzeltilmiş tutarlarından daha yüksek bir tutarda enflasyona göre düzeltilmiş birikmiş amortisman tutarının hesap edilmesi ve maddi duran varlıkların bilançoya sanki bir aktifli düzenleyici hesap gibi negatif olarak gösterilmesiyle karşılaşmıştır. Bilgisayar ortamında yapılan her işlemin mutlak doğru olmadığı, veri girişinin el yordamı ile yapılması nedeni ile hata yapma ihtimalinin her zaman için var olduğu hususu bazı işletmeler açısından gözden kaçırılmıştır. Buradan enflasyon muhasebesinin temel uygulama alanlarında bile meslek mensuplarının ve dolayısıyla işletmelerin yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları söylenebilir.

İşletmelerin büyük ölçüde sadece 2004 yılı için enflasyon düzeltmesi yaptığı 2003 yılında enflasyon düzeltme işlemleri yapmadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca gelir tablosunun içinde işletmelerin büyük çoğunluğu tarafından ayrıca düzeltme işlemi yapılmadığı da görülmektedir. Uygulamadan en fazla etkilenen sektörler açısından enflasyon düzeltmesi neticesinde aktifli negatif yönde en fazla etkilenen sektör metal eşya ve makine sektörü, pozitif yönde ise gıda ve içecek sektörü olarak gerçekleşmiştir. Özkaynak kalemleri açısından da metal eşya ve makine sektörü negatif yönde etkilenmiş, gıda ve içecek sektörü ise pozitif yönde etkilenmiştir. Sermaye düzeltme farkının özkaynaklar içerisindeki payı açısından tüm sektörlerde pozitif yönde bir eğilim gözlenmiştir. Burada ticaret, orman-kağıt ve ulaştırma sektörü ön plana çıkmakta, kimya sektörü ise en az artışı sağlayan sektör konumunda bulunmaktadır.

Enflasyon düzeltmesi neticesinde ortaya çıkan farkların yer aldığı geçmiş yıl kar zararları açısından; 2003 yılında kümülatif olarak diğer sektör grubu da dahil olmak üzere 5 sektörde geçmiş yıl zararı, 7 sektörde ise geçmiş yıl kârı meydana gelmiştir. 2004 yılında ise; 8 sektörde geçmiş yıl kârı, 4 sektörde geçmiş yıl zararı meydana gelmiştir. Geçmiş yıl kârında aktif toplamına oranı açısından ticaret sektörü ön plana çıkmakta iken, geçmiş yıl zararında ilk sırayı kağıt ve orman sektörü almaktadır.

Gelir tablosu açısından kanuni bir zorunluluk bulunmamasına rağmen işletmelerin bir kısmının gelir tablolarını düzeltmeye tabi tuttıkları görülmüştür. Net parasal pozisyon kârının aktif büyüklüğüne oranı açısından ilk sırayı lokanta ve otel sektörü alırken, net parasal pozisyon zararının aktif büyüklüğüne oranı açısından ilk sırayı ulaştırma sektörü almıştır. Faaliyet karına oranı açısından ise elektrik sektörü net parasal pozisyon zararı açısından ilk sırayı alırken, net parasal pozisyon kârı açısından ulaştırma sektörü ilk sırada yer almıştır.

Sermaye Piyasası Kurulan tabii işletmelerde enflasyon düzeltme işlemleri neticesinde ise aşağıdaki şu hususlar göze çarpmaktadır. Enflasyon muhasebesi uygulamasının çalışmaya konu işletmelerin aktif toplamları üzerindeki etkisine bakıldığında toplamda aktiflerin %35 oranında arttığı görülmektedir. Sektör bazında genelde aktiflerde bir artış gözlenmekle birlikte en yüksek artış inşaat sektöründe yaşanmıştır. Enflasyon muhasebesi uygulaması ile metal ana sanayinde ise aktif toplamlarında bir azalma gözlenmektedir. Dönen varlık grubuna yaşanan artışta da inşaat sektörü ilk sırada yer almıştır. Dönen varlık grubu içerisinde enflasyon düzeltme işlemlerinden en çok etkilenen grup olan stoklar grubu incelendiğinde; en yüksek

artışın yine inşaat sektörü ile holdinglerde yaşandığı gözlenmektedir. Yine düzeltme işlemlerinin yoğun olarak gerçekleştirildiği duran varlıklar grubu toplamında çalışmaya konu olan tüm işletmeler açısından bakıldığında; %75 oranında bir artış göze çarpmaktadır. Sektörler bazında yine inşaat sektöründeki artış bu grup içinde ilk sırada yer almakta, bunu holdingler ve taş-toprağa dayalı sanayi sektörü izlemektedir.

Özkaynak gurubu açısından bakıldığında ise; çalışmaya konu olan toplam 146 işletmenin özsermayelerinin yaklaşık %90 oranında arttığı görülmüştür. Enflasyon muhasebesi sonucunda özkaynaklarında en fazla artış gözlenen sektör diğer gruplarda olduğu gibi yine inşaat sektörü olmuştur. Kağıt ve kağıt ürünler sektörü ile toptan ticaret sektörü özkaynaklarında ise enflasyon muhasebesi uygulaması ile daralma yaşanmıştır. Bazı işletmelerde enflasyon muhasebesi uygulaması sonrasında düzeltilmiş bilançolarda yeniden değerlendirme değeri artışı rakamlarına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca enflasyon düzeltme farklarının çevirim farkları hesabı altında yer alması da, enflasyon muhasebesi uygulamalarının bazı işletmeler açısından tam olarak kavranmadığının bir göstergesidir.

Geçmiş yıl kar zararı ve özsermaye enflasyon düzeltme farkına ilişkin en yüksek tutar kimya petrol sektöründe gözlenmiştir. Araştırmaya konu 146 işletme tek tek incelendiğinde; 79 adet işletmenin net parasal pozisyon karı ettiği buna karşın 67 işletmenin net parasal pozisyon zararı ettiği görülmektedir.

Gelir tablosu kalemlerine genel olarak bakıldığında enflasyon düzeltmesi sonucunda net satışlarda yaklaşık %23 oranında bir artış gerçekleşmiş, buna karşın satışların maliyeti kaleminde net satışlardan daha fazla bir artışla yaklaşık %25 oranında artış gözlenmiştir. Bunun neticesinde ise brüt satış karı %12 oranında artmıştır. Brüt satış karlarındaki artış ve azalış oranlarına bakıldığında ise toplam yirmi sektör içerisinde 12 sektörde pozitif yönde 8 sektörde ise negatif yönde bir değişim gözlenmektedir. Dönem net kar zararı açısından ise en yüksek artış orman ürünleri sektöründe, en yüksek azalış ise bilişim sektöründe gözlenmektedir. Bununla birlikte dönem net kar zararı kaleminde enflasyon düzeltmesi neticesinde genelde negatif yönde bir değişim göze çarpmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, N. (2004). Enflasyon Muhasebesi Kurumsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması, Gazi Büro, Ankara.
- Hacırüstemoğlu, R., vd.(1999). Beşyüz Büyük Sanayi İşletmesinde Enflasyon Muhasebesi Uygulama Araştırması, Alfa Yayınları. İstanbul.
- Karapınar, A. ve Zaif, F. (2005). “Enflasyon Muhasebesinin Finansal Tablolar Analizine Etkisi”, *Yaklaşım Dergisi*, Mayıs 2005, Sayı:149.
- Lazol, İ. (2000), Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulaması, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Uman, N. (2002). Enflasyon Muhasebesi.

